

Японската малина - нов вид за дендрофлората на България

Проф. д-р Александър ТАШЕВ, Катедра „Дендрология“ - Лесотехнически университет

Находището на *Rubus rhoenicolasius* Maxim. в България беше открито през есента на 2014 г. в подножието на планински масив, разположен над кв. „Симеоново“, в района на Природен парк „Витоша“. Видът привлече вниманието с необичайните за представителите на род *Rubus* (малина, къпина) листа на растението и стъблото - покрито с пълтен слой емергенции и жлезисти власинки.

На следващата година започнахме наблюдения на група растения, разположени на малка просветлена площ сред около 60-годишна култура от *Pinus nigra*. Около нея беше разположена култура от *Quercus robur* на същата възраст, която масово се възобновяваше под склопа на изкуственото насаждение и на по-просветлени места и редини (Tashev, 2013). В находището бе установена група от 8 индивида - три възрастни генеративни цъфтящи и плодоносеци растения и 5 виргинилни млади индивида с развити вегетативни органи.

Растенията са разположени в долната част на склон с източно изложение и наклон около 20 градуса, при надморска височина 960 м и географски координати 42°36'38.2"N; 23°19'19.8"EО. Почвата е кафява горска. На 7 юли 2017 г. едно от младите растения беше пренесено в зелена площ на територията на кв. „Симеоново“ за наблюдение на развитието му и установяване на видовата му принадлежност. Растението се развива добре при градински условия вече трета година и се наблюдават фенологичните фази на развитието му.

Находището на *Rubus rhoenicolasius* се намира в трепажно растително съобщество, в което едификаторните видове са залесени преди десетилетия. Флористичното описание е направено на 5 юли 2019 година. Първият етаж е представен от възрастни индивиди на *Pinus nigra* и *Quercus robur*. Вторият етаж е формиран изключително от пограсн на дървесни видове и храсти. Пограсът е от *Quercus robur*, *Q. dalechampii*, *Acer hyrcanicum*, *A. tataricum*, *A. platanoides*, *A. campestre*, *A. pseudoplatanus*, *Carpinus betulus*, *C. orientalis*, *Corylus avellana*, *Clematis vitalba*, *Cornus mas*, *C. sanguinea*, *Crataegus monogyna*, *Fagus sylvatica*, *Juglans regia*, *Laburnum anagyroides*, *Ligustrum vulgare*, *Prunus avium*, *P. cerasifera*, *Rosa canina*, *Rubus hirtus*, *Sorbus aucuparia*, *Tilia platyphyllos*, *Viburnum lantana*. В третия етаж има млад пограсн на дървесните и храстовите видове, а от тревистите растения са установени *Festuca gigantea*, *Brachypodium sylvaticum*, *Poa nemoralis*, *Astragalus glycyphyllos*, *Camparula rapunculoides*, *Cardamine bulbifera*, *Centaurea phrygia*, *Fragaria vesca*, *Galium aparine*, *G. odoratum*, *G. pseudoaristatum*, *Geum urbanum*, *Helleborus odorus*, *Lathyrus niger*, *L. vernus*, *Mycelis muralis*, *Pteridium aquilinum*, *Sanicula europaea*, *Silene alba*, *Verbascum sp.*, *Viola hirta*, *V. riviniana*.

По цвела на плодовете новоустановеният представител на род *Rubus* морфологично се доближава най-много

до *Rubus idaeus* (малина) и до *Rubus glandulosus* (жлезиста къпина) по гъстото покритие на частите на растението с жлезисти власинки. В същото време има значителни различия с *R. idaeus* - формата на листата е различна, плодовете на малината са матови отвън, а на *R. rhoenicolasius* са лъскави, клонките и разклоненията на първия вид са почти голи или слабо окосмени, а на втория са гъсто покрити със жлезисти власинки и шипчета. Различията между *R. glandulosus* и *R. rhoenicolasius* са очевидни - сборните плодове на първия вид са черни, а на новооткрития - червени. Листата отгоре на първия вид са разсеяно влакнести, а на втория са прилегло сребристо напластени, подобно на малината.

Морфологично описание на *Rubus rhoenicolasius*. Видът се отнася към пограсн *Cyclactis* (Rafin.) Fock и е полухраст, с едногодишни стъбла - вдървенели, отначало изправени, по-късно дъговидно извити, дълги до 200-300 см, червеникави, заоблени, без брашнен налеп, силно влакнести, напластени, с многобройни жлезисти власинки и гъсто разположени нееднакви по големина шипчета; най-големите в основата са разширени, конусовидни, предимно изправени, най-малките са игловидни, прави, разположени по цялата повърхност на стъблата. Листата при възрастните растения са винаги тройни, а при младите - перести 3-5-делни, отгоре са зелени, слабо окосмени,

Младо растение на *Rubus rhoenicolasius* (12.08.2018)

Съцветия на стъбла на *Rubus rhoenicolasius* (21.07.2019)

Цветове на *Rubus rhoenicolasius* (23.06.2015)

Плодове на *Rubus rhoenicolasius* (12.08.2018)

отгоду са прилегнало сребристо напластени с конусовидни шипчета и жлезисти трихоми по жилките; върхното листче е сърцевидно или широкояйцевидно, в основата е врязано, понякога сърцевидно или равно, на върха е заострено, неравномерно назъбено по периферията, по-дълбоко в горната третина, понякога се очертават 3 дяла във върхната част, страничните листчета са яйцевидни, почти приседнали, понякога леко асиметрични, едро назъбени; гръжките са прилегнало сребристо напластени, покрити с конусовидни шипчета и жлезисти трихоми. Прилистниците са линейно ланцетни, повече или по-малко сраснали в основата с листната гръжка. Съцветията са къси, малоцветни, облистени в основата. Съцветните оси са гъсто влакнести, с многобройни жлези, по-дълги от диаметъра на оста, и с многобройни жлезисти трихоми и остри червеникави шипчета. Чашелистчетата са ланцетни, дълго заострени, на гърба са гъсто напластени и покрити с дълги жлезисти трихоми по време на цъфтежа и при плода са извити назад. Венчелистчетата са бели, дълги 5-6 мм, тяс-

но обратно яйцевидни, винаги извити навътре и голепени до тичинките по време на цъфтежа. Тичинките са белезникави, почти еднакво дълги със стълбчетата, които са зеленикави. Яйчиците са напластени. Сборният плод е червен до тъмновиненочервен, лесно се отделя от изпъкналото влакнесто цветно легло, костилковите плодчета са голи и лъскави. Цъфти в края на юни - началото на юли, плодовете узряват в края на юли - началото на август.

Интересен е фактът, че растението, чиято родина е Източна Азия, е описано от руския ботаник от Санкт Петербург Максимович през 1872 година. Според данни на „Flora Europaea“ (1981) видът е натурализиран в Западна Европа - Австрия, Великобритания, Германия, Чехия, Словакия и Швейцария, а също и в Северна Америка. Растението се използва като декоративно и плодно заради високите вкусови качества на плодовете му. Шестгодишните ни наблюдения на находището в Природен парк „Витоша“ показват, че *Rubus phoenicolasius* успешно се е натурализиран и в България.